

אופיה של הכוונה הנצרכת בעת השימוש בחומר

הקדושה אינה פרישות מהעולם אלא רוממות העולם אל תכליתו. זה מתבצע על ידי שימוש בעולם הזה בגבולות, סדרים וכוונה. הגבולות והסדרים של תר"ג מעמידים את העולם בצורה היותר מתוקנת, אבל הנושא היותר מכסה את הכל, גם את המצוות וגם את הפעולות המותרות - הוא ענין הכוונה.

"שורש כל עניין העבודה" - במילים האלה השתמש הרמח"ל גם בפתיחה למסילת ישרים. העבודה התמימה מתייחסת לשלמות הלב (יסוד החסידות מתייחסים ליראה ואהבה, היסוד הוא ידיעת תכלית האדם בעולמו). הכוונה נולדת מתוך לימוד חובת האדם בעולמו, זה השורש. מי שרוצה לעסוק בשלמות הלב, עוסק בגדרי פרק א'. כדי להתקדם בשלמות הלב, צריך ללמוד את גדרי תכלית האדם בעולם, כדי לכוון לשם. כל עבודת האדם צומחת מתוך הפניה אל תכליתו (זה שורש, לא כמו יסוד שהוא עניין נפרד מהבניין). הכוונה היא פניה אל הבורא: שידע האדם ויבין ידיעה מוחלטת עד כדי ידיעת ויישוב הלב (גדר האדם זו ידיעה משכנעת, ידיעה מתיישבת) שהטוב האמיתי היחיד שבשבילו שווה לבנות תכלית חיים זו רק דבקות בשלם. אז למה אני נמצא בעולם שיש בו גם רע? למה אני בעולם הזה? כל מה שאנחנו כאן זה כדי לקנות את הטוב, את הדבקות שלנו בשכל מתוך אפשרות שניה. ברגע שאדם חוזר ומברר יום ביום את תכלית הטוב האמיתי, ממילא הוא מוביל את חייו אל התכלית הזו. הוא שוקל ממילא את דרכיו בהתאם לאותה מטרה, כמו בפ"א במסל"ש, שכל מה שמקרב אותו אל התכלית הוא ירדוף אחריו, וכל מה שמרחיק אותו מהתוכנית הוא יברח ממנו, כיוון שהיותו בעולם הוא רק כדי להשיג את התכלית הזו. יש לנו בירור תמידי על המטרה היחידה.

כוונת הלב היא לא כוונה נקודתית, כמו שכוונת תפילת עמידה לא תלויה בהבנת המילים גיבור ונורא, אלא בהבנה של הרעיון הכולל: שהוא עומד לפני אלוקי האבות, שהוא נתלה בבריתות ובשבועות שלהם. (זה גדר ברכת אבות שמעכבת את הכוונה). כוונת החיים לא תלויה במחשבה שבשעת הפעולה. אדם נורמלי לא יכול תמיד (גם בתפילה, לא מכניסים לתפילה כוונה מלאכותית. הכוונה היא לאיפה אתה מכוון. ככל שתלמד את התפילה כספר לימוד יהיה לך יותר בהיר לפני מי אתה עומד, ומה עניין כל ברכה. זו תמיד למידה שמשפיעה בהתאם לידיעת שלך. דבר שהוא מלאכותי הוא לא כוונה. לומר "אני מכוון לזה וזה" זו לא כוונה. הכל חייב להגיע מתוך יישוב הלב). כוונה זו דרך חיים. כמה שנהיה יותר מכוונים, העולם שלנו יתקדש*. כמה שנהיה פחות מכוונים, שום כוונה לא תועיל. לכן אנחנו צריכים להשקיע את הכוונה בבירור המטרה הכוללת. אנחנו בעולם של הטיה. יש צורך שהדברים כל הזמן יהיו ברורים.

אדם תמיד אוכל כי הוא רעב, אין לנו סיבה אחרת. תיקון עולם זו העמדת עולם בתיקון, שאנשים יהיו שבעים. אבל העולם קיים בשביל שאנשים יהיו שבעים, או שהעולם הוא מרכבה לרעיון עליון יותר שרוצה לשרת עליו? כל הקושי שלנו הוא שאנחנו חשופים לשקר. אם נצליח למעט את החשיפה לשקר ולהיות יותר עסוקים באמת, לא קשה כל כך להיות קדוש. יש דרגת קדושה אחר כך, שזה כבר עניין של למידה מאוד עמוקה, כי עד שאדם לא ידע את סוד הבריאה לכל פרטותיה הוא לא יוכל להיות קדוש לגמרי. הנהנים ידעו את כל מצפוני הבריאה, הם לא רק ידעו שהחיים שלהם מכוונים באופן כללי. כשהמפה חשופה בעיני האדם הוא באמת קדוש, הכל מכוון לשורשים שלו. זו כבר למידה עמוקה, אי אפשר להיות קדוש באמת בלי חכמה עצומה. אנחנו אוכלים כי אנחנו רעבים, וזה נורמלי. למה צריך לומר לעצמי שרצון ה' שאני אוכל? אדם צריך להתנהל נורמלי, לא פועלים במחשבות מלאכותיות. הבחינה היא לא מה אדם חושב, אלא לאן הוא חי. מי שלא מלבן את זה, שום דבר לא יפתור לו את בעיית החומר. צריך פשוט לכוון את החיים לדרך ברורה.

זו כוונת הדברים של הרמח"ל באמירתו "בואו חשבון". הרמח"ל לא מתכוון לחשבון נפש אלא לבירור הדרך, "כל השם אורחותיו בעולם הזה זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה".
 "בכל דרכיך דעה" - בזה אנחנו עוסקים, "והוא יישר אורחותיך" - ה' יעשה את שלו.
 (הבעיה שלנו היא שאנחנו שקועים בחומר. מה שמועיל זה לא דיבורים, אלא להפוך את המערכת לטפלה לגבוה ממנה** , וזה נעשה על ידי למידה ושכנוע, לא על ידי מנטרות).

כל מעשה שאדם עושה, הוא צריך לשקול במאזני הידיעה. כל מאזניים היא מערכת שיקולים על פי רעיון. אם אדם תולה את המאזניים לפי מטרה אחת, המאזניים משתנות בהתאם. מי שהמטרה ברורה לו, בודאי שימנע מדברים שסותרים את המטרה וישקול דברים דקים יותר. לפעמים אנחנו עושים דברים שנראים סותרים אבל במבט יותר רחב, אנחנו מקווים שהרווח יהיה גדול על ההפסד.
 אדם לא צריך לשקול כל קוביית שוקולד, הוא צריך להיות נורמלי. יותר צריך להשקיע בחיוב מאשר בהתעסקות בפרטים. אנחנו צריכים להביא את עצמנו למקום שהידיעה והכיוון שלנו כל כך בהירים עד שזה יגיע לקוביית השוקולד. אבל שהידיעה תביא אותנו למקום כזה...
 דרכה של תורה היא שיהודי מתנהג נורמלי, אוכל, שמח, ומקדש את העולם באמת.
 אנחנו לא מחפשים לעבות את המעיל, אלא שהוא יהיה טפל לנשמה. אם אתה יכול לישון פחות, ודאי שתעדיף לנצל את הזמן לדברים מהותיים. השינה בעצמה היא לא שלמות.
 גם הקדוש שאכל קודשים בבית המקדש לא חיפש בשר, הוא רצה שלא להביא לידי נותר. אין סתם לשבת ולאכול בשר. במה שצריך הוא מכוון, במה שלא צריך הוא לא מכוון.
 בשולחן שלמה משום כבוד המלכות שחטו אלף בקר. בשבת, לקנות כמויות עצומות של אוכל לא יכבד את השבת. עד כמה שהשבת מתכבדת, זה מכבד את השבת. קיבלנו "צ'ק פתוח" על מה שמכבד את השבת, לא על מה שלא.

כל אדם לפי עניינו. אם אדם צריך הנאה, היא הופכת להיות טובה. המגמה הכוללת היא לא לסחוב מעיל מיותר, בפרישות אני מפחד מהמעיל ואילו בקדושה המעיל כבר נתקן***.

אחרי שהבנו, שההנהגה הכי משמעותית היא עניין הכוונה, מוסיף הרמח"ל שהכוונה מתחלקת לשני חלקים.

הכוונה היא לא רק באכילה ושתייה, היא משליכה גם על המצוות וגם על החומר. אדם שיותר מכוון אל המטרה, גם המצוות שלו מתרוממות, הוא יותר מכוון אל התכלית.
 כשאדם מניח תפילין, הכיוון שלנו נחלק לשנים: אני רוצה לקיים מצוות בוראי, ולעשות חפצו. מה החלוקה הזו?

לכאורה הרמח"ל מסבך לנו את המערכת. אם היו שואלים אותי, הייתי אומר שאני מכוון רק להידבק בטוב השלם.

הרמח"ל אומר שלא, זה מתחלק לשתי כוונות שנמשכות זו מזו: הראשונה היא לקיים מצוות ה', והשניה שנמשכת ממנה, היא שמצוות ה' תביא את האדם אל השלמות שהוא קנה בתולדה מפעולת המצווה.
 למה לסבך ככה? הרי ודאי שהמצוות הן לטוב לנו כל הימים. אז ברור שזה רק כדי שאנחנו נשתלם! למה הרמח"ל מחלק את זה לשני חלקים? למה לא לכונן רק להידבק בטוב האמיתי לנצח? הרי רצון ה' הוא שיהיה טוב לנו כל הימים!

אני רוצה לקיים את מגמת האלוקות שרצה להיטיב לבריותיו על ידי שיתקדשו בקדושת התפילין. למה לכונן כוונה כפולה? מספיק שאני רוצה להשתלם!

אפשר לומר, שזה כדי שלא נחשוב שכשאנחנו מקיימים מצווה זו איזו סגולה. אדם שלא מצווה ודאי יקלקל ולא יתקן. הכל תלוי בגדרי המצווה, לא הפעולה פועלת אלא גדרי המצווה.

זה מאוד חשוב, לא להסתכל על המערכת היהודית כמערכת סגולית, היא פעולה אלוקית. זו קרן אור שמאירה על ידי חוקיות אלוקית.

אבל לומר את זה, זה קצת קשה: זה לא קשור למערכת הכוונה אלא למערכת הידיעה. מי שטועה לחשוב שהמצוות הן אנושיות הוא מתנתק מאלוקים. למה בשעה שאני מקיים מצווה אני חייב לזכור את הידיעה הזו? אני יודע שאני הולך לקיים מצוות בוראי...
 אז מה החלוקה הזו שהרמח"ל עושה? למה הוא מסבך את העניינים?

* - אלו ערכים אנחנו צריכים ללמוד את הכוונה שלהם מחדש כדי שנהיה מכוונים?
 מדהים לראות. בכל מה שמסביבנו אנחנו עמוסים בכיוונים נכונים, פשוט לא שמנו לב אליהם עד היום.
 ספר טוב יהיה ספר שיתכן כלים לאדם כך שבסוף התפילה שלו, ברכת המזון שלו, התנ"ך שלו, יהיו בכיוון
 הכי נכון.
 מי שלא מגלה פנים חדשות במה שמסביבו לא לומד את הלמידה האחרונה.
 אנשי כנסת הגדולה ממש סגרו אותנו מכל הכיוונים: העומק שבכל ברכה, ברכת המזון בפרט, שמונה עשרה
 הברכות על הסדר - כל מטרת העולם בנויה שם.
 יש כאן למידה עמוקה, אלו הכיוונים הכי בריאים.
 היינו אמורים לעשות שלוש פעמים ביום חזרה מתיישבת ומשכנעת לכל מטרת העולם כולו. כשאתה מתפלל
 אתה ודאי מזדהה עם זה, חי את זה. זו ודאי משנה את האדם מיום ליום.
 יש את תקנות המועדים, ציר המועדים גם כן מכוון אותנו.
 השבת, כמו שתיקנו לנו בתפילה, היא תכלית מעשה שמים וארץ, "וביום השביעי שבת וינפש". אם אדם כל
 הזמן מכוון שהשבוע שלו זה שית אלפי שנים ביחס לאלף השביעי, אז כל שבת מכוונת אותו למטרה.
 כשמגיעים אל הימים האלו ומבינים את הפרופורציה שחכמים נתנו לאבלות על ירושלים, הוא חייב לשאול
 מהי ירושלים ולברר. זה גורם לאדם כל הזמן להיות מכוון.
 סגרו עלינו מכל הכיוונים שיהיו.

מה עם כל ענייני האבלות?
 טבע האדם הוא בדרך כלל, לפני שהוא נעשה מכור לכסף שלו, שהוא רוצה לקנות בכסף בית. להרגיש
 מסודר, להתחתן, להביא ילדים. כך טבע הבריות.
 חכמים באו ונגעו לנו בכל הדברים שעלולים לקחת אותנו ולהטות אותנו ממטרת החיים האמיתית. הם נגעו
 לנו בכל הנקודות הרגישות: אדם בונה בית, מגיע כמעט לשיא השמחה - אומרים לו, "הבית שלך לא
 מושלם".
 אדם רוצה פינישים, שהבית יהיה מושלם. המכה בפטיש חסר, הבית שלך לא נגמר. הקבלן השאיר לך אמה
 על אמה בלי סיד! אין גמר שמחה בעולם הזה אם זה לא שמחת ירושלים.
 למשל: הדבר שהכי משמח אשה בעולם זה תכשיטים. היא מייצגת את השכינה בעולם, היא צריכה
 להתקשט. כ"ד קישוטים כנגד כ"ד ספרי קודש, כ"ד קישוטי כלה.
 היום זה פחות מהותי, אין לנו חוקי תכשיטים. פעם ידעו את הסדר, והאשה היתה חייבת לשייר קישוט אחד.
 אין שמחה שלמה בעולם הזה.
 עוד שמחה היא שאנשים אוהבים לעשות מסיבת מרעות. אנשים אוהבים את הביטחון העצמי שבמעגל
 חברים, זה נותן ביטחון. להשאיר מנה את פחות, אין שמחה שלמה.
 ביום חופתו של האדם שמים לאדם אפר במקום התפילין.
 נגעו לנו בכל מקום שבו אנחנו עלולים לשקוע ולשכוח את מטרת החיים. בלי זה, אדם יכול לאט לאט לבנות
 לו מערכת שלמה חיצונית שבכלל לא פונה אל היעד האמיתי).

** - אז מה עם כל ה"לשם ייחודיים"? נזרוק את כולם לפח?
 בגאונים לא תקנו לנו לשם ייחודיים. מעלה מסויימת של אנשים נהגו לומר את זה.
 ודאי שיש כוונות של סתרי תורה בתפילה. שם מדובר בהכנה למצווה, כמו שאומר המסילת ישרים בטהרה.
 הכוונה היא שאדם לא יכנס למצווה בבהילות אלא יכין את עצמו. הם נהגו לכוון את פעולת המצווה על פי
 סוד.
 אנחנו מדברים עכשיו על דברים חומריים, שגם המקובלים לא נהגו לומר עליהם לשם ייחוד.
 שינה למשל, השינה היא אחד חלקי שישים מוות, אבל היא חמישים ותשעה חלקי חיים. זו תחיית המתים
 קטנה, הנשמה שלנו מקבלת למעלה השגות מכח עבודתה, וחוזרת בבוקר בבחינת תחיית המתים. בכל
 בוקר יש לנו בחינת 59 חלקי חיים של תחיית המתים.
 כדי שהתהליך הזה יפעל כראוי אדם צריך להיות מכוון ומחובר ליעדים שלו. את אותה בחינת מיתה שהעולם
 עובר אפשר להפוך לתחיית המתים.

למה ממעטים בשינה אם כן?

אנחנו רוצים שהחומר יהיה טפל על העיקר. כנראה שכשהוא טפל אז השינה יכולה לתקן גם בחצי שעה, לא חייבים שמונה שעות. אבל כל אחד לפי כוחותיו, מי שזקוק לשמונה שעות השינה שלו מתקנת בשמונה שעות.

המבחן של אדם הוא אם כשיעירו אותו בלילה הוא יוכל לומר מהי מטרת היהודי בעולם. מה מטרת העל שלך?

ממילא, באופן טבעי, כל ההתעסקות בחומר תעשה מתוך המחשבה הזו. איש צבא לא צריך לאכול לשם קדושת צה"ל, הוא מספיק מכוון אל המטרה שלו כך שכל שאר הדברים נטפלים.

אנחנו צריכים שהחומר יהפוך טפל לערך מוחלט, לאידיאל יותר גדול. זה מבחן הקדוש. אסור להיתקע בדברים מלאכותיים שלא מקדמים אותנו לשום מקום. העיקר לעסוק במהויות, להמשיך לברר את דרך החיים שלנו.

הרמח"ל אומר בסוף הספר שכל מה שחכמים הוסיפו את ברכות הנהנים. מדאורייתא הברכה אחרי האכילה זה כדי שנחזור ונסדר את תוכנית העולם: טוב ה' באכילת המן, הכניסה לא"י על ידי יהושע - טוב ה' שיתגלה על הארץ ועל המזון, ובניין ירושלים על ידי שלמה ודוד.

אדם שמברך מתוך ההבנה הזו, שהוא מבין לאיפה העולם פונה - הוא כבר החזיר את כל מציאותו הכללית אל התוכנית.

במקום להשקיע ב"לשם ייחוד", נלמד לעומק את מילות אנשי כנסת הגדולה והנביאים.

*** - גם הפרישות היא מאוד מובנית, לא פרישה תמהונית מהחיים. החסיד הוא אדם נורמטיבי, לעולם לא תראו עליו שום הבדל. זו עבודה פנימית אישית, שהוא מתרגל לעשות משמרת למשמרתו בדברים שלא נוגעים לאף אחד חוץ ממנו.

את זה ראוי לנו לעשות. כל בן תורה הוא חסיד במידה מסוימת, כולנו כל הזמן מתחסדים לפי ערך. אנחנו צריכים לקחת מה שצריך, ומה שלא להשתדל לוותר עד שהחומר לא יהיה מסוגל לכבוש אותנו. צריכים לעבור איזה שהוא שלב בחיים של לא להיות תלתי בחומר, אנחנו מסוגלים גם בלי. זה מתחיל בהסתפקות שעליה הרמח"ל מדבר בזריזות.

מה ההבדל בין הסתפקות לבין פרישות?

המשנה במסכת אבות שמדברת על "כך היא דרכה של תורה" כהוראה כלל ישראלית. הכוונה היא לא שאדם יאכל רק פת במלח, אלא שגם כשיש מעט אפשר להסתפק בזה. לא להיות תלתיים בסיגריה שאחרי האוכל. זו נקראת התמכרות.

אדם לא יכול לחיות חיים מתוקנים כשהוא מכור לכח ששולט עליו. יש התמכרויות קלות, ויש קשות יותר. אדם יכול להרדם גם בלי המזרון שהוא רגיל אליו, וגם על הרצפה אפשר לפעמים. לא להיות מפונק. זה לא קשור לפרישות. פרישות היא לצמצם את הצורך שלך, כדי שהעומס החינמי הזה לא יקח אותו לכיוון אחר. הפרוש לוקח כל מה שהוא זקוק לו, וכל מה שמעבר הוא מצמצם למינימום.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.